

ИЗВЛЕЧЕНИЕ ОТ ОТЧЕТА

НА ИНСТИТУТА ЗА ЛИТЕРАТУРА ПРИ БАН ЗА 2015 г.

1. ПРОБЛЕМАТИКА НА ЗВЕНТО

Институтът за литература (ИЛ) е хуманитарен институт за фундаментални и приложни изследвания на литературата в нейното културологично и социално значение с пряко отношение към образователния процес. Научната дейност на ИЛ се осъществява чрез научни проекти в следните области:

- медиевистика
- литература на Българското възраждане
- нова и съвременна българска литература
- теория на литературата
- компаративистика
- русистика
- антропологични аспекти на литературознанието
- културология
- изворознание.

Част от научните проекти се разработват съвместно с научни институции от Белгия, Грузия, Литва, Македония, Полша, Русия, Румъния, САЩ, Словения, Турция, Унгария, Швеция.

ИЛ е член на Международния консорциум за изработване на стандарт за предаване на текстове в електронна форма и за тяхното разпространение (Text Encoding Initiative), Международна организация за архивни проучвания (ICARUS), в която членуват 30 страни от Европа, Канада и САЩ, и Международната научна мрежа “Европейски култури и европейска идентичност” (<https://www.cultures-europeennes.uni-bonn.de>).

1.1. Преглед на изпълнението на целите (стратегически и оперативни), оценка и анализ на постигнатите резултати и на перспективите на звеното в съответствие с неговата мисия и приоритети, съобразена с утвърдените през 2015 г. научни тематики

Целите, които си е поставил Институтът за литература в научния план за 2015 г., са изпълнени. Постигнатите резултати – издадени научни статии, студии, тематични сборници и монографични изследвания, както и проведените международни и национални конференции – са свидетелство за тяхната значимост. Не по-малко показателни са научно-приложните проекти на Института за литература, които са насочени към българската общественост и са проведени в сътрудничество с редица държавни и обществени институции: UNESCO, Българската патриаршия и Дирекцията по вероизповеданията към МС, Министерство на външните работи, Министерство на културата, Държавна агенция “Архиви”, Столична община, Националната библиотека “Св. Кирил и Методий”, Столична библиотека, Националният литературен музей, Фондация “Европейски форум” с българо-немско културно дружество, Български културен институт в Скопие, регионални съвети за култура към общините. Такива са честванията на 780 години от възстановяването на Българската Патриаршия, 640 години от интронизацията на Патриарх Евтимий, 600 години от интронизацията за

Киевски митрополит на Григорий Цамблак, съпътстващата ги международна научна конференция “Сребърен век: нови открития”, осъществена съвместно с Българската патриаршия; съвместно организиране с община Свищов на научна конференция „200 години светско образование в България“; съвместно реализиране с Национален литературен музей и Столична библиотека на проекта „Българска литературна класика – знание за всички. Неизвестни архиви и културни контексти“; представяне на научното сътрудничество между ИЛ и Полската академия на науките на „Ден на Полша в БАН“ (9 юни 2015); провеждането на Ден на Института за литература под наслов “Веднош да бъде начало...” (23 ноември 2015 г.); представянето на Института за литература в Българския културен център в Скопие, Република Македония (11 май 2015); изложбата “Франц Миклошич – 130 години чуждестранен почетен член на Българската академия на науките”, представена съвместно с Министерството на външните работи в Любляна, Словения (21 ноември 2015 г.).

Сътрудници на ИЛ са гост-лектори в Унгария, Румъния и Украйна; гост-професори в университети и научни институти в Полша, Германия, Гърция, Швеция, Словакия, Словения. Успешното обучение и защити на дисертационни трудове от редовните докторанти и докторантите на самостоятелна подготовка, включването им в научните проекти, активната им публикационна дейност очертават перспективите в научно-преподавателската дейност на ИЛ.

Международните и националните проекти, разработвани в ИЛ, са насочени към:

- Проучване, представяне и популяризиране на българското литературно и културно наследство в национален и международен план;
- Разширяване на периметъра на научните изследвания в областта на дигиталната хуманитаристика;
- Очертаване на приноса на България в културното разнообразие на Европа и света в исторически и съвременен план чрез публикуване на научни и научно-приложни издания, създаване на изложби и научно-популярни филми;
- Отваряне на литературоведските изследвания към по-широка аудитория, насочването им към студенти във висшите учебни заведения и към славистичните общности в чужбина, към преподавателите по литература и учениците от средния курс на обучение.

1.2. Изпълнение на Националната стратегия за развитие на научните изследвания 2020. Извършвани дейности и постигнати резултати.

През 2015 г. сътрудници на Института за литература публикуваха в чуждестранни и български периодични издания и тематични сборници нови научни изследвания на произведения на българската литература от Средновековието и Възраждането до наши дни. Издадени бяха научни сборници, енциклопедични справочници, резултат от разработвани научни проекти. Такива са: Описът на гръцките ръкописи от Бачковския манастир от Доротея Гетов *A Catalogue of the Greek Manuscripts at the Ecclesiastical Historical and Archival Institute of the Patriarchate of Bulgaria*, Vol. I. ВАЃКОВО MONASTERY, публикуваният в престижното издателство Бреполс, Белгия; монографичните трудове на Камен Михайлов *Мемоаристиката на ранните руско-турски войни*; Свилен Каролев *Подчертани редове*; Николай Кирилов *Театър на несвързането: Поетика на абсурдистката драма*; Александра Антонова

Константин Константинов: възможности на разпознаването и себеразпознаването; Йонка Найденова Преводът като рецепция. Унгарската литература в България (краят на XIX-XX в.); сборниците с научни изследвания *Америките ни 1. Южна Америка и българската литература, български следи в Латинска Америка; Българско и модерно 2*; първото съвместно издание на учени от България и Македония *Модернизъм в българската и македонската литература. Сходства и различия*; българо-полският сборник *Resemblance and Difference. The Problem of Identity / Подобие и различие. Проблема идентичности*; българо-американският сборник *Rethinking the Past – Looking to the Future. Proceedings of the Ninth Joint Meeting of Bulgarian and North American Scholars, Eugene, Oregon, May 31-June 1, 2012*. Излезе и антологията със спомени от периода на “Възродителния процес” *Когато ми отнеха името*.

В съответствие с Лисабонската стратегия “Европа на знанието” ИЛ разработва научни проекти, насочени към усъвършенстване квалификацията на учители по български език и литература в средните училища, разработва актуални подходи за подобряване ефективността на образователната система у нас. В рамките на проектите: *Литературата и литературознанието в училище* с ръководител проф. дфн Ал. Панов и *Усъвършенстване и подобряване на квалификацията на учители по български език и литература в средните училища* с ръководител доц. д-р Нина Гагова бяха проведени семинари за обучение по актуални за учителите теми в 16 града на България.

В Института за литература продължава работата по проектите за приложение на информационните технологии за бърз достъп и лесно използване на средновековни и съвременни литературни текстове и извори за историята на литературата и културата в България в съответствие с приоритетите в развитието на хуманитарната наука и опазването на културно-историческото наследство.

Нов за 2015 г. беше финансираният от Фонд “Научни изследвания” проект “*Scripta Vulgarica: дигитална библиотека за старобългарска книжнина*” (№ ДФНИ-КО2/5 от 12.12.2014 г.). Проектът обединява терминологичен тезаурус в електронен вид (каквото се изработва за първи път) с електронна антология от транскрибирани старобългарски текстове на отделни произведения с придружаващи метаданни. Проектът е предназначен за широка аудитория от специалисти, преподаватели, учаци се и ползватели, които се интересуват от средновековното литературно наследство.

Срокът на проекта е двугодишен: 2015-2016 г., като в него участват и преподаватели и докторанти от Софийския университет (Факултет славянски филологии и Факултет по математика и информатика). Предадени са 232 статии за термини в палеославистиката, за византийски автори и за отделни преводни и оригинални произведения, заедно с набрани към тях текстове (общо над 70 от целия екип). Създаден е модел за терминологичните статии, в които освен дефиницията се включват наименованията на термините на старобългарски, гръцки, латински, руски, английски и немски. Приложена е богата библиография. Създаден е уебсайт на проекта с работещ прототип на модул за търсене в цялостния материал (<http://www.scripta-bulgarica.eu/bg>). Проектът е представен в България, Германия, Словения.

Продължава работата по проекта *Репертоар на старобългарската литература и книжнина с компютърни средства*. Съвместно с проф. Дейвид Бирнбаум от Университета Кълъмбъс в Охайо, САЩ, бе извършено обновяване, редактиране и допълване на електронната база данни <http://repertorium.obdurodon.org/>. Базата данни обхваща 157 ръкописа и 3244 текста. Търсещата програма е разширена и работи не само

по отношение на текстовете, но и по отношение на библиографията, която наброява над 5000 заглавия.

Продължи попълването на сайта „Българският литературен модернизъм”, <http://bgmodernism.com/>, в който са сканирани, систематизирани, обработени и включени в Дигиталното хранилище първични източници: периодични издания, фотодокументи, анотации и основни метаданни за периодичните издания, свързани с българския модернизъм.

Поддържа се сайтът на научния проект „Виртуална библиотека „Иван Шишманов”. Българската литература в превод” (<http://bglit.org/page/bg/nachalo.php>), който дава информация за 45 български – класически и съвременни, писатели и поети, която съдържа: биографични справки, библиографски данни за преводите на немски и английски език, пълни данни за рецепцията на тези преводи, както и богат илюстративен материал – представени са визуално кориците на всички дигитализирани книги. В дигиталното хранилище се намират над 250 сканирани книги – преводи на немски и английски език, с възможност за четене на текста онлайн, за търсене на информация по ключова дума, указания и връзки с библиотеките, в които се намират книгите. Достъпни са най-представителните антологии на българската литература, издадени на двата езика.

От страна на ИЛ бяха организирани и проведени 4 международни научни форуми и 8 национални научни конференции, някои от които са: *Международната научна конференция, посветена на 780 години от възстановяването на Българската Патриаршия (1235 г.), 640 години от интронизацията на Патриарх Евтимий (1375 г.), 600 години от интронизацията за Киевски митрополит на Григорий Цамблак (1415 г.)* (10-12 май 2015 г.), с благословието на българския патриарх Неофит, резултат от съвместна дейност на ИЛ с фондация “Европейски форум”, съпроводена с изложба, в която участваха учени от Англия, Румъния, Сърбия, Германия, Гърция и Италия; *Преводите от византийски гръцки през IX–X век в литературата на Slavia Orthodoxa: рецепция и традиция* (10-11 септември 2015 г.), посветена на 1130-годишнината от успението на славянския първоучител Методий (885) с участници от Англия, Гърция, Австрия, Полша и Швеция; *The thing. Conceptual and Cultural Aspects* (24-25 септември 2015 г.) с участието на учени от Словения и Полша; *Литературоведческа русистика: самосъзнание, геокulturна вариабелност, граници професии* (21-23 май 2015 г.), в която участваха учени от Полша, Русия, Грузия, Германия, Канада, Латвия, Франция. Националните форуми *Иван Вазов и Константин Величков – във и отвъд Христоматията* (16-17 декември 2015 г.); *Авторската приказка в българската литература през 20-40-те години на XX век* (12 юни 2015 г.); *Полюси на критическата съдба, по повод 120-годишнината от рождението на Георги Цанев и 100-годишнината от рождението на Ефрем Каранфилов* (26 ноември 2015 г.); *Българската литература: Сравнимо и несравнимо* (24 април 2015 г.); *Литературата: привилегировани гласове, потиснати гласове* (3 декември 2015 г.) и др.

Учени от ИЛ представиха българската наука в престижни международни форуми: Международен конгрес по сравнително литературознание (ENCLS) “Longing and Belonging” (Ирландия, 24-28 август 2015); Международен симпозиум “Ottoman and Turkish Perception in the Balkans” (15 октомври 2015 г., Истанбул, Турция), Международен научен симпозиум „Балкани – Украйна: міграційні процеси, соціокультурні зміни, людські долі” (Харков, 2-3 октомври 2015); XV міжнародних славістичних читань пам’яті академіка Леоніда Булаховського” (Київ, Украйна, 24 април 2015); Четвърто ателие на научната мрежа Cultures européennes – identité européenne (Бон, Германия, 10-11 декември 2015); Втория босненско-херцеговски

славистичен конгрес (Сараево, 28-30 май 2015); Культурологические чтения „Русская эмиграция XX века” (Москва, 25–26 март 2015 г.); Orientalism, Colonial Thinking and the Former Soviet Periphery: Exploring Bias and Stereotype Representations of Eastern and Central Europe, the Caucasus, and Central Asia” (Вилнюс, 27-29 авг. 2015); IX International Symposium Contemporary Issues of Literary Criticism: Tradition and Contemporary Literature (Тбилиси, 23-25 септ. 2015), Международният кръгъл стол „Петр Николаевич Савицкий: ученый, мыслитель, человек (Прага, 30 окт. 2015), и др.

Проведените научни форуми и реализираните издания получиха широк международен и национален отглас в хуманитарната общност. Научните изследвания на сътрудниците на ИЛ са цитирани в престижни чуждестранни и национални издания (**239 цитирания**).

1.3. Полза /ефект за обществото от извършваните дейности/.

През 2015 г. са излезли общо **167 публикации** на членове на ИЛ (сред тях **24** издания, включени в световната система за рефериране и индексирание, **121** в други специализирани национални и международни научни издания, **16** книги – научни сборници и монографии, **1** учебно помагало, **5** научни превода на книги).

В организираните от ИЛ научни конференции са участвали учени от университетите в страната и **42** чуждестранни учени от **15** страни. Сътрудници на ИЛ са участвали с доклади в **82** научни форума в страната и в чужбина и са изнесли **130** доклада. През 2015 г. е финансиран 1 изследователски проект и три периодични издания от ФНИ към МОН; от Столична община, програма “Култура”, е финансиран един научен проект и един – от Програма БГ 08 “културно наследство и съвременни изкуства”; мярка 2 “Документирание на културната история” към Министерството на културата. По програма "Помощ за книгата" на Министерството на културата са финансирани две издания. В ИЛ се разработват **28** научни проекта, финансирани от бюджетна субсидия на БАН, **7** международни научни проекти, от които **6** по ЕБР и **1** целева субсидия от БАН.

Организираните международни изложби

1. В рамките на Международната научна конференция, посветена на 780 години от възстановяването на Българската Патриаршия, 640 години от интронизацията на Патриарх Евтимий, 600 години от интронизацията за Киевски митрополит на Григорий Цамблак, проведена с благословението на българския патриарх Неофит, ИЛ и Фондация “Европейски форум” подготвиха изложба за живота и делото на Григорий Цамблак, по идея на проф. Хилде Фай. Изложбата беше показана във файето на Централното управление на БАН на 10-17 май 2015 г.

2. Изложба "Супрасълски сборник, старобългарски паметник от X век: в контекста на византийско-славянските отношения", 20 постера, финансирана от ЮНЕСКО. Автори са проф. дфн А. Милтенова, проф. д-р М. Йовчева и доц. д-р Е. Томова. Представено е съдържанието, езика и оформлението на най-стария кирилски паметник – Супрасълския сборник. Кодексът, наричан още Ретков сборник, е единственият обемен ръкопис с небиблейски текст от всички запазени паметници на Преславския книжовен кръг. Представена в Търнава, Словакия (14-17 май 2015 г.).

3. Изложба „Д-р Франц Миклошич – 130 години почетен член на БАН” представя творческия път и научното дело на големия словенски езиковед, палеославист и българист, един от основателите на т.нар. Виенска школа във филологията. Автор е доц. д-р Елена Томова. На 28 постера е проследен животът и научната дейност на Миклошич, показани са малко известни документи и снимки, специално издирени в архивите на Любляна и Виена. По предложение на Министерството на външните работи изложбата беше представена в Любляна, Словения (21 ноември 2015).

Научни награди

Доротей Гетов – Голямата **Награда „Питагор“** за утвърден учен в областта на обществените и хуманитарните науки.

Камен Михайлов – Удостоен в Москва с медал „Сергей Есенин“ за принос в изследването на творчеството на руския класик.

Експертни участия в културния живот

1. Георги Господинов:

- Член на журито на Академия Аскеер за драматургия, за най-добър драматургичен (януари – май 2015 г.)
- Член на журито на Националния литературен конкурс за ръкопис на български роман “Развитие” (ноември – декември 2015 г.)
- Участие в кръгла маса “Река на толерантността”, организирана от Европейската комисия, София (6 февр. 2015)
- Член на експертното жури към Български Хелзинкски комитет за определяне на “Човек на годината 2015” (1-12 дек. 2015 г.)

2. Елка Трайкова

- Председател на жури в националния конкурс за поезия в рамките на традиционните Яворови дни, Поморие (юли 2015 г.)

1.4. Взаимоотношения с институции.

Научната дейност на Института за литература при Българската академия на науките е свързана предимно с приоритетите в областта на съвременната българска научна хуманитаристика – изследване на националната идентичност (политическа, културна, личностна), проучване на различни етапи и процеси от българския културен развой през 13-те века от неговото съществуване, откриване на останали неизвестни или забравени български автори и творби и тяхното популяризиране, интерпретиране на проблеми от литературната история, компаративистиката и теорията на литературата с модерните методи на съвременното литературознание.

За осъществяването на тази мащабна научна мисия, ИЛ търси и открива партньорства, които могат да бъдат обособени в няколко сфери:

I. Научно партньорство.

Това са контактите на ИЛ преди всичко със сходни по тематика, методология и обект на изследване институти в рамките на БАН – Институт за български език,

Институт за исторически изследвания, Институт за балканистика с Център по тракология, Институт за етнология и фолклористика с Етнографски музей, Институт за изследване на изкуствата, Кирило-Методиевски научен център. Резултат на такова научно партньорство са проведените през последните години съвместни научни конференции и издадени сборници с изследвания, успешно са осъществени национални проекти по актуални проблеми на съвременната литература и изкуства, литературната история, компаративистиката, теорията и културната антропология.

Институтът за литература има сключени договори за научно сътрудничество със СУ “Св. Климент Охридски” – Факултет “Славянски филологии”, ПУ “Паисий Хилендарски”, Шуменски университет “Епископ Константин Преславски”, ЮЗУ “Неофит Рилски”, Нов български университет, Русенски университет “Ангел Кънчев”, Университет “Тарас Шевченко” в Украйна. В сътрудничество с тях са проведени организирани от ИЛ международни и национални научни конференции, осъществяват се научни издания и се реализират образователни програми. Учени от ИЛ са преподаватели по основни дисциплини в тези университети и са научни ръководители на докторанти. Те преподават български език, литература, култура, история и народопсихология в чуждестранни висши учебни заведения в системата на лекторатите на МОН – в Киев (Украйна), Будапеща (Унгария), Крайова (Румъния). Изнасят лекции в чуждестранни университети – Варшава (Полша), Бон и Берлин (Германия), Комотини (Гърция), Гьотеборг и Упсала (Швеция), Търнава (Словакия), Любляна (Словения).

Институтът е търсен партньор на български държавни и обществени институции като МВнР, МОН, Министерство на културата, Столична община, Национална библиотека “Св.св. Кирил и Методий”, Столична библиотека, регионални центрове по култура – Свищов, Русе, Казанлък, Сливен, Трявна, Поморие и др.

ИЛ участва в конкурси, изцяло спонсорирани от различни министерства, предлага програми за обучение, съобразно със съвременните европейски практики и изисквания. През 2015 г. със субсидии от ФНИ на МОН са финансирани проектите: “Scripta Bulgarica. Дигитална библиотека за старобългарска книжнина”, списанията на Института за литература “Старобългарска литература”, “Литературна мисъл” и “Scripta & e-Scripta”. Въпреки че не бяха получени субсидии за втория етап от работата, през 2015 г. продължи научноизследователската дейност по финансираните от Фонд “Научни изследвания” към МОН проекти: “Encyclopedia Slavica Sanctorum: светци и свети места в България (в електронен и Гутенбергов формат”, “Дигитализация и концептуализация на литературното наследство на българския модернизъм”, “Виртуална библиотека “Иван Д. Шишманов”. Българската литература в превод”.

II. Сътрудничество с фондации.

В своята дейност ИЛ установява контакти с фондации, чийто приоритет е разпространяването на научно знание чрез популяризиране на автори и творби, свързани с българската идентичност. Със съдействието на Фондация “Отворено общество” беше финансирано издаването на антологията “Когато ми отнеха името. “Възродителният процес” през 70-те – 80-те години на XX в. в литературата на мюсюлманските общности” (в рамките на научния проект “Идентичност и асимилация”); с представителството на ЮНЕСКО в България е подготвен и одобрен

проект за отбелязване на 150-годишнината от рождението на Пенчо Славейков и предложение (подкрепено от Италия и Германия), включена в Календара на организацията за 2016 г. Съвместно с Фондация “Европейски форум” Институтът за литература изготви културна програма за честване на юбилея на Пенчо Славейков.

1.5. ОБЩОНАЦИОНАЛНИ И ОПЕРАТИВНИ ДЕЙНОСТИ, ОБСЛУЖВАЩИ ДЪРЖАВАТА

1.5.1. Практически дейности, свързани с работата на национални правителствени и държавни институции, индустрията, енергетиката, околната среда, селското стопанство, национални културни институции и др.

През 2015 г. ИЛ е осъществил следните значими за обществото и държавата дейности:

1. Институтът за литература представи своята научна дейност и изданията на Издателския център към Института “Боян Пенев” в Българския културен център в Скопие, Република Македония (11 май 2015 г.).

2. В рамките на Научната конференция “Роля и място на науката в държавите в период на преход”, организирана от Посолството на Р. Полша в София и БАН, бяха представени резултатите от дългогодишното научно сътрудничество на ИЛ с полски научни институции: “Полско-българско сътрудничество в Института за литература: межкултурни диалози и научни традиции в полето на литературата”.

3. Институтът за литература създаде инициативен комитет за честване на 150-годишнината от рождението на Пенчо Славейков, в който участват правителствени, обществени, културни дейци и национални медии.

4. Сътрудници от ИЛ участваха в националия инициативен комитет към Президентството на Р. България за организиране на честванията на 1100 г. от смъртта на Климент Охридски,

5. Сътрудници от ИЛ участват в експертни комисии към МОН с доклади и оценки, в международни и национални журита, членове са на редкологии на три чуждестранни списания и шест национални издания.

1.5.2. Проекти, свързани с общонационални и оперативни дейности, обслужващи държавата и обществото, финансирани от национални институции (без Фонд “Научни изследвания”), програми, националната индустрия и пр.

През 2015 г. ИЛ представя следните три проекта, свързани с общонационални и оперативни дейности, обслужващи държавата и обществото, финансирани от национални институции:

1. Съвместно с община Свищов беше организирана и проведена двудневна научна конференция *200 години светско образование в България* (15 и 16 април 2015 г.), в която участваха учени от ИЛ, СУ, ЮЗУ, ПУ и от община Свищов. Предстои излизането на сборник с докладите от конференцията.

2. Община Казанлък беше съорганизатор на научната конференция *125 години от рождението на Чудомир* (1 април 2015 г.), в която взеха участие също Фондация “Чудомир” и ЛМХ “Чудомир”. Беше издаден научен сборник *Чудомир и нашето съвремие* (2015).

3. Регионалната библиотека “Любен Каравелов”, Русе, беше съорганизатор на ИЛ в организацията на научната конференция *Змей Горянин – непознатият* (24 април 2015) по повод 110 години от рождението му. Предстои издаването на научен сборник с материалите от конференцията.

Проектите са финансирани от общините Свищов, Казанлък и Русе след спечелен конкурс.

4. По програма “Култура на Столична община е финансиран проект “Българско и модерно 2”. Беше подготвен и издаден научен сборник „Българско и модерно - 2. Експериментални прочити” (С., 2015). В рамките на проекта, който е в помощ на преподавателите по български език и литература, беше проведен семинар „Българско и модерно” с преподаватели от ВУЗ и СОУ, студенти, докторанти и специалисти (27.11.2015 г.).

2. РЕЗУЛТАТИ ОТ НАУЧНАТА ДЕЙНОСТ ПРЕЗ 2015 г.

2.1. Най-значимо научно постижение:

- 1. Getov, D.. A Catalogue of the Greek Manuscripts at the Ecclesiastical Historical and Archival Institute of the Patriarchate of Bulgaria, Volume I. BAČKOVO MONASTERY. Brepols Publishers, 2015. 515 pp. (ISBN:978-2-503-55173-9).**

Описът на гръцките ръкописи от библиотеката на Бачковския манастир, съхранявани днес в ЦИАИ, е първа част от планирания от Доротей Гетов опис на всички гръцки ръкописи от тази колекция. На представителният том, издаден от престижното белгийско издателство Brepols, е поредното доказателство за високия професионализъм на Гетов, един от най-добрите познавачи на византийското писмено наследство в съвременната българска и в световната наука. В него са представени аналитични описания на 102 византийски ръкописа и фрагмента, плод на дългогодишни изследователски усилия и поредно свидетелство за забележително познаване на византийската палеография, кодикология, текстология, литургика, патристика и културна история, както и на научната литература в тези области. Описът на византийските ръкописи от сбирката на Бачковския манастир е съществен принос в проучването и описването на византийското книжовно наследство. Както останалите описи, каталози и инципитарии на Доротей Гетов, които отдавна вече се използват като отправна точка за проучвания върху византийската и славянската средновековна културна история, така и този опис, поради своята уникалност и високо качество е фундаментално постижение не само за българската, но и за световната медиевистика.

2.2. Най-значимо научно-приложно постижение:

- 2. Михайлов, К. Мемоаристиката на ранните руско-турски войни. С., 2015, с. 430. ISBN 978-619-188-030-0.**

Трудът изследва мемоарите, посветени на руско-турските войни в периода 1768-1830 г. Това е нова и непозната тема, неразработена нито от българската историография, нито от руската. К. Михайлов се интересува от фактологията на историческото, като епизод и събитие, но най-вече от срещата на „руското” с „българското”, видяна в мемоарните текстове на участващите в тези войни. Авторът издирва и анализира около петдесет мемоарни документа, оставени от руски автори. Той уточнява и класифицира наличните текстове и обосновава собствения си поглед към тях като извор, както за изучаването на руско-турските войни, така и за социалния и културния живот на българите в края на XVIII и първата половина на XIX век. Той последователно опровергава премълчаванията и извършените подмени на реалните факти и

обстоятелства от страна на поколения учени, като изважда на показ многобройните отрицателни интерпретации на българското. Съществен принос на труда е и приложението, в което в превод са представени по-значимите мемоарни текстове, с които авторът въвежда в научно обръщение изцяло непознат извороведски материал. Монографията „Мемоаристиката в ранните руско-турски войни 1768-1830” представлява задълбочено изследване, което с приносните идеи и цялостната си концепация обогатява българската наука и отваря нови хоризонти в осмислянето на темата за взаимоотношенията между руси и българи през Възраждането.

3. МЕЖДУНАРОДНО СЪТРУДНИЧЕСТВО НА ЗВЕНТО

Основните политики в международното сътрудничество на ИЛ са следните:

- изграждане на мрежа между институциите за изучаване на българската литература, на литературата и културата на балканските и на европейските страни в сравнителен план;
- използване на международни стандарти за описание и анализ на писменото наследство (принципи и методи, терминология и др.) и изграждане на дигитални библиотеки;
- сътрудничество между югоизточноевропейските страни и централноевропейските страни за разкриване характеристиките на националната идентичност;
- създаване на база за съхраняване, изучаване и популяризиране на българската литература като част от европейската цивилизация.

От 2011 ИЛ е член на ИКАРУС (ICARUS), международна организация за архивни проучвания, в която членуват 160 организации (архиви, библиотеки и научни институции) от 30 страни на Европа, Канада и САЩ. ИЛ е координатор на българското участие по една от програмите в проекта на ИКАРУС „Европейска мрежа за сътрудничество между архиви и научни институции” (*European Network for Archival Cooperation*, EU-Culture Program Project, 1.11.2010 - 1.04.2015) в който участват партньори от 10 държави.

От 2015 г. Институтът за литература е член на научна мрежа от 8 европейски страни Международната научна мрежа “Европейски култури и европейска идентичност” (<https://www.cultures-europeennes.uni-bonn.de>). Участват учени и преподаватели от изследователски центрове в Бон, Париж, Тулуза, Флоренция, Сайнт Ендрюз, Сламанка, Варшава, Фрибур и София. Дейността на мрежата е запланувана до 2020 г., като се предвижда провеждането на ежегоден научен форум. В момента тема на съвместната изследователска работа е “Книгите на европейския литературен канон”.

3.1. В рамките на договори и спогодби на ниво Академия

В ИЛ се разработва проектът *Европейски ценности в творчеството на български и македонски литературни творци през XX в.*, съвместна научна инициатива на ИЛ, БАН и Македонската академия на науките. В рамките на проекта беше издаден сборник с научни изследвания, който беше представен пред учени от Македонската академия на науките и високо оценен като първо съвместно научно издание и като етап

в развитието на научните и културните отношения между двете страни (Скопие, 16-17 дек. 2015 г.). В сборника участват със статии 14 учени от двете страни.

3.2. В рамките на договори и спогодби на институтско ниво.

1. Литературните понятия и техните контексти. Българо-полски проект съвместен с Института за литературни изследвания към Полската академия на науките. Ръководители Тереза Добжинска, Рая Кунчева.

Цел на работата е да съчетае методологически разработки с конкретни анализи на текста, да изследва антропологичните аспекти в проблемите на поетиката, както и проблеми, символни системи и културологични факти. В рамките на проекта е издаден сборник на английски език: *Resemblance and Difference. The Problem of Identity / Подобие и различие. Проблема идентичности* (София: Издателски център „Боян Пенев“, 2015. ISBN 978-954-8712-97-2). Сборникът е съфинансиран от ПАН. Проведена беше конференция с българско, полско и словенско участие на тема *The thing. Conceptual and Cultural Aspects* (24-25 септември 2015, София <http://ilit.bas.bg/bg/events/893-conceptual-and-cultural-aspects.html>)

2. Българската литературна класика – знание за всички. Неизвестни архиви и културни контексти. Проектът е финансиран по финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство 2009-2014 г. по програма БГ 08 „Културно наследство и съвременни изкуства“; Мярка 2 „Документиране на културната история“. Ръководител Елка Трайкова (29.05.2015 – 30.10.2016).

Проектът се осъществява съвместно със Столична библиотека и Националния литературен музей.

Целта на проекта е да бъде реконструирано, систематизирано и съхранено чрез дигитализация непознато и уникално културно наследство, което е от значение за националната и европейската хуманитарна култура и е застрашено от физически разпад: архиви, ръкописи, предмети, фотодокументи от персонални архиви на българските литературни класици. Ще бъдат обхванати архивите на 13 български класици, притежание на ИЛ и Националния литературен музей. Към тях ще бъдат добавени първи публикации на тези автори в периодичния печат, които се съхраняват във Фонда на Столична библиотека. Ще бъде създадено дигитално хранилище със свободен достъп.

През 2015 г. е създаден Дигитален център в ИЛ, снабден с ново техническо оборудване. Завършен е подбор и каталогизиране на архивни документи, артефакти, фотоархив, периодични издания и книги за дигитализиране. В резултат: са сканирани общо 43 269 документа. Създадени са 13 профила на писатели класици, обогатени с 24 статии върху техния живот и творчество.

На проведената в Българското национално радио пресконференция (3 юли 2015 г.), проектът беше представен пред медиите. Той беше отразен в 28 публикации и предавания.

4. УЧАСТИЕ НА ЗВЕНОТО В ПОДГОТОВКАТА НА СПЕЦИАЛИСТИ: форми; сътрудничество с учебни заведения; външни заявители, включително от чужбина; анализ на състоянието, перспективи и препоръки.

4.1. ИЛ участва активно в подготовката на специалисти както във ВУЗ, така и на докторанти и специализанти в Института. Извършва се под формата на лекции, упражнения и научно ръководство. Преподавателската работа на учени от звеното се осъществява не само в България (в Софийския университет, Пловдивския университет, НАТФИЗ, Нов български университет, УНИБИТ и др.), но и в чужбина – в рамките на лекторатите по съответната програма на МОН или като гост-професори. През 2015 г. са проведени 1850 часа лекции и 1335 часа упражнения. От тях: 60 часа лекции в Хумболтовия университет в Берлин, Германия; 170 лекции Киевския университет "Тарас Шевченко", Украйна; 192 ч. лекции в Университета в Будапеща, Унгария; 324 часа в Университета в Крайова, Румъния, и др. Сътрудници на ИЛ са водили занятия на ежегодния Летен семинар по български език и култура за чуждестранни българисти и слависти в Лозен, както семинарни занимания в хуманитарни гимназии в страната.

Учени от ИЛ са научни ръководители на трима дипломанти (от СУ "Св. Кл. Охридски" и Пловдивския университет) и на един докторант извън Института за литература (от КМНЦ).

4.2. В момента ИЛ се подготвят 8 докторанти, от които 5 на редовно обучение, 1 на задочно и 2 на самостоятелна подготовка. Проведени са две успешни защиты на дисертации за придобиване на научно-образователната степен "доктор".

4.3. В рамките на проект BG0513Д001-3.3.07.0002 "Студентски практики" с финансовата подкрепа на Оперативна програма "Развитие на човешките ресурси", съфинансиран от Европейски социален фонд на ЕС, ИЛ обучава 1 студент в областта на библиография и справочни издания.

4.4. Важна насока в работата на ИЛ е актуализирането на подготовката на учители, по договор с Асоциацията на учителите по български по език и литература (АУБЕЛ). В рамките на проекта *Литературата и литературознанието в училище* са проведени квалификационни семинари с учители по български език и литература на следните теми: "Въстановяване на рецептивния контекст на българската литературна класика" (проведен в София, Варна, Пловдив, Пазарджик, Хасково, Благоевград, Русе, Сливен, Стара Загора); "Четенето – мотивации, стратегии, техники" (проведен във Варна, Стара Загора, Пловдив); "Формиране у учениците на умения за работа с текст" (проведен във Варна), както и с учители по предучилищна педагогика на тема: „Игрово приобщаване на децата към четенето“ (проведен в Плевен, Пловдив, Велико Търново, Русе, Бургас, Хасково, Димитровград, Самоков, Добрич). В рамките на образователен проект, осъществяван съвместно с АУБЕЛ, *Осъвременяване и подобряване на квалификацията на учителите по БЕЛ в средните училища* бяха проведени два семинара с учители, единият от които заедно с Института за български език към БАН.

През 2015 г. сътрудник на Института за литература е автор на едно учебно помагало за ВУЗ.

5. ИНОВАЦИОННА ДЕЙНОСТ НА ЗВЕНТО И АНАЛИЗ НА НЕЙНАТА ЕФЕКТИВНОСТ

5.1. Осъществяване на съвместна иновационна дейност с външни организации и партньори, включително поръчана и договорирана с фирми от страната и чужбина;

5.2. Извършен трансфер на технологии и/или подготовка за трансфер на технологии по договор с фирми; данни за полученото срещу това заплащане; данни за

реализираните икономически резултати от фирмите (работни места, печалба, производителност, дял на новите продукти в общия обем на продажбите и т.н.).

6. СТОПАНСКА ДЕЙНОСТ НА ЗВЕНТО

Институтът за литература няма стопанска дейност през 2015 год.

7. КРАТЪК АНАЛИЗ НА ФИНАНСОВОТО СЪСТОЯНИЕ НА ЗВЕНТО ЗА 2015 г.

През 2015 г. в Института за литература са постъпили средства от приходи от докторанти – 2440 лв., такси от проведени курсове за обучение на учители от страната по БЕЛ – 22105 лв. Постъпленията от продажба на научна литература са 5319 лв. Получени са от БАН 5000 лв. по проекта „Европейски ценности в творчеството на български и македонски литературни творци през XX век” с ръководител доц. д-р Александър Йорданов и по проекта „Богомилско движение и богомилска книжнина” – 5000 лв. с ръководители акад. Гюзелев и проф. д-р Анисава Милтенова от Института за литература. Средствата са отразени като вътрешен трансфер. Получени са средства от АИ „Проф. Марин Дринов” в размер на 910 лв. за излязлата вече от печат книга през 2014 г., посветена на акад. Ангел Балеvски – „Ангел Балеvски – мъдрецът”. Средствата са предназначени за хонорари на служители от Института, участвали при създаването на книгата, отразени са като вътрешен трансфер и са усвоени по предназначение. Получени са и 2389 лв. от Столична община за излязлата вече от печат през 2014 г. книга „Българско и модерно” – 1. Получени са от Столична община и 2000 лв. за „Българско и модерно” - 2, като книгата излезе през 2015 г. Тези средства са отразени като трансфер. От Министерство на културата са получени 1 000 лв. за издаване на книгата „Статуите на мисълта” и 1200 лв. за издаване на книгата на Свилен Каролев „Подчергани редове”. Средствата са отразени като трансфер. За организиране на научна конференция с международно участие на тема: „Литературоведската русистика: геокултурна вариативност, саморефлексия, граници на професията” са получени 2596 лв. такса правоучастие и дарение от фондация „Полша-Изток” 224 лв. Конференцията бе организирана и проведена под ръководството на доц. д-р Йордан Люцканов. Средствата са усвоени по предназначение. Получени са 500 лв. дарение от страната за издаване на научна литература. Получени са средства от Министерство на културата по програма БГ08 „Културно наследство и съвременни изкуства” на тема „Българската литературна класика – знание за всички. Неизвестни архиви и културни контексти” – 94013 лв. От БАН-Администрация са получени и 75 000 лв. – временен безлихвен заем за доставка на техника по проект програма БГ08 „Културно наследство и съвременни изкуства”. Разходите по проекта възлизат на 140254 лв.

От бюджетната субсидия са плащани средства за заплати – 570959 лв., Изплатени са средства за ДМС – 14306 лв. Болничните за сметка на работодателя са 1037 лв. Внасяни са осигуровки на персонала съгласно изискванията на НОИ. Средствата за СБКО са 3600 лв. Средствата са усвоени под формата на ваучери за храна. Изплатени са стипендии на редовни докторанти в размер на 38700 лв.

От средства по договори с МОН - Фонд „Научни изследвания” са правени разходи в размер на 75994 лв., от тях 5000 лв. за издаване на списание „Литературна мисъл”, 5000 лв. за издаване на списание „Старобългарска литература”, 5000 лв. за издаване на списание „Scripta & e-scripta” и 60 994 по проект “SCRIPTA BULGARICA. Дигитална библиотека за старобългарска книжнина”. Средствата са усвоени: за закупуване на материали за 3198 лв.; разходите за външни услуги - 26570 лв.; свързани с издаване на научна литература и техническа помощ от външни изпълнители при изпълнение на проекта. Изплатени са хонорари на участници в проекта - 23150 лв.

Разходите за командировка в чужбина са 6898 лв. Разходите за привличане на утвърдени учени от чужбина за краткосрочен престой са 7041 лв. Закупена е и компютърна техника за 5987 лв. Изплатени са режийни разноски за 3150 лв.

Със собствени средства са правени разходи за материали, за пощенски и телефонни разходи, за транспорт, за абонаментно поддържане на техника. Разходите за режийни разноски - ел.енергия, парно и вода са покривани също от собствени средства.

Институтът няма задължения към служителите в института и към външни доставчици и възложители.

8. ИЗДАТЕЛСКА И ИНФОРМАЦИОННА ДЕЙНОСТ НА ЗВЕНТО

Към ИЛ функционира Издателски център „Боян Пенев“. Неговата дейност през 2015 г. се е осъществявала в няколко насоки.

1. В конкурса на Столична програма „Култура“ беше финансиран (в размер на 2000 лева) проектът „Българско и модерно 2. Експериментални прочити“ с ръководител доц. д-р Елка Димитрова и екип в състав: доц. д-р Пенка Ватова и гл. ас. д-р Андрей Ташев. Проектът беше осъществен през 2015 г.

2. В конкурса за финансиране на издателски проекти „Помощ за книгата“ на Министерство на културата бяха представени два ръкописа, които получиха финансиране. Сборникът в чест на проф. Иван Младенов „Статуи на мисълта“) получи финансиране (1000 лева). Поради недостиг на субсидията сборникът ще излезе като съвместно издание с Академично издателство “Проф. Марин Дринов” (февруари 2016 г.).

Книгата на Свилен Каролев „Подчертани редове“финансирана с 1200 лева, излезе от печат и беше представена през м. декември 2015 г.

3. През 2015 г. със знака на ИЦ „Боян Пенев“ са излезли 7 издания:

- Сборникът „Американите ни 1 : Южна Америка и българската литература, български следи в Латинска Америка“. Съст. и ред. Пламен Антоф.
- Сборникът „Resemblance and Difference. The Problem of Identity / Подобие и различие“. Съст. Тереза Добжинска, Рая Кунчева
- Сборникът „Българско и модерно 2 : Експериментални прочити“. Съст. Елка Димитрова.
- Сборникът „Rethinking the Past – Looking to the Future“. Съст. Анисава Милтенова, Синтия Вакарелийска, Кристин Холдън
- Свилен Каролев, „Подчертани редове“
- кн. 51 и кн. 52 на сп. „Старобългарска литература“
- № 14-15 на годишника „Scripta & e-Scripta“

4. През 2015 г. книги на Института за литература и Издателския център са дарени на академични и културни институции в България и чужбина, както и на чуждестранни учени от Германия, Полша, Македония, Словения, САЩ, Сърбия, Русия и др.

9. ИНФОРМАЦИЯ ЗА НАУЧНИЯ СЪВЕТ НА ЗВЕНОТО

С П И С Ъ К

на Научния съвет на Института за литература,
избран на 17.06.2013 г.

1. проф. дфн Боряна Христова – Национална библиотека “Св. св. Кирил и Методий”
2. проф. дфн Милена Кирова – СУ “Св. Климент Охридски”
3. проф. дфн Емилия Стайчева – СУ “Св. Климент Охридски”
4. проф. дфн Яни Милчаков – Шуменски университет “Епископ К. Преславски”
5. доц. дфн Радосвет Коларов – Пенсионер
6. проф. дфн Анисава Милтенова – Институт за литература - БАН
7. проф. дфн Александър Панов – Институт за литература - БАН
8. проф. дфн Николай Аретов – Институт за литература - БАН
9. проф. дфн Румяна Дамянова – Институт за литература - БАН
10. проф. дфн Камен Михайлов – Институт за литература - БАН
11. проф. дфн Йонка Найденова – Институт за литература - БАН
12. доц. дфн Ана Стойкова – Институт за литература - БАН
13. доц. д-р Вихрен Чернокожев – Институт за литература - БАН
14. проф. д-р Доротея Гетов – Институт за литература - БАН
15. доц. д-р Елка Трайкова – Институт за литература - БАН
16. доц. д-р Елена Томова – Институт за литература - БАН
17. доц. д-р Елка Димитрова-Уилис – Институт за литература - БАН
18. доц. д-р Миряна Янакиева – Институт за литература - БАН
19. доц. д-р Пенка Ватова – Институт за литература - БАН
20. доц. д-р Рая Кунчева – Институт за литература - БАН
21. доц. д-р Цветанка Атанасова – Институт за литература – БАН
22. гл. ас. д-р Андрей Ташев, млад учен – Институт за литература – БАН

Научният съвет на Института за литература е избран на 17 юни 2013 г. и се състои от 22 членове, от които един като представител на младите учени.

10. ПРАВИЛНИК ЗА РАБОТА В ЗВЕНОТО

<http://www.ilit.bas.bg/bg/mission/pravilnik-na-instituta-za-literatura.html>